

Sinologija u Zagrebu: od nedosanjanog sna do redovnog studija

Sinologija u Zagrebu

Prošlo je gotovo dvadeset godina od tematskog broja „Kina i Tibet u riječi i misli“ u *Književnoj smotri*¹ te točno dvadeset godina od osnivanja Slobodnog studija sinologije u Zagrebu. Ova 2024. godina ne samo što je jubilarna već je i dvostruko slavljenička. Slavimo pokretanje studija sinologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, koji je ujedno i prvi redovni studij sinologije u Republici Hrvatskoj. Ovaj i naredni tematski blok *Književne smotre* posvećen je tom velikom sinološkom iskoraku ne samo za Filozofski fakultet i Sveučilište u Zagrebu već i za hrvatsku kulturu općenito. Čeznje i apeli za otvaranjem studija započeli su desetljećima ranije. Već je Branko Merlin, profesor s diplomom kineskog jezika i književnosti koju je stekao u Pekingu 1977. godine, ukazao na potrebu za otvaranjem studija: „Uz živo saobraćanje ljudi, koje sam kao diplomatski službenik pratio u Pekingu u četiri godine, bio sam uvijek svjestan da nama još nedostaju oblici institucionaliziranoga prikupljanja znanja o Kini, drevnoj i suvremenoj, za što bi temeljni uvjet bili napori na uzemljenju sinologije u nas“ (Merlin 2012: 37). Bilo je pokušaja i pomaka, ali „sve je završilo očekivanjem boljih vremena u kojima će biti sredstva za jedno ili dva-tri radna mjesta, kada naši gospodarski subjekti budu zainteresiraniji, kada prilike budu povoljnije, kada država bude zainteresiranija, i tako dalje“, kaže Merlin u pismu članu Strateškog vijeća akademiku Daliboru Brozoviću iz 1993. godine objavljenom u zbirci njegovih radova *Nedosanjana Kina I* (*ibid.*: 37).

Tijekom tri desetljeća koja su prošla od tog pisma do danas Kina se prometnula u silu kojoj svijet posvećuje veliku pozornost. U nesrazmjeru s važnošću Kine i njene bogate povijesti, kulture, književnosti i filozofije, Hrvatska nije imala

¹ *Književna smotra* br. 138 (4). Godište 2005. str. 3-145. Gošća urednica je Vesna Crnolatac-Janjić.

institucionalni okvir iz kojeg bi rasli sinološki stručnjaci i prevoditelji važni za kulturnu, ekonomsku i gospodarsku razmjenu Kine i Hrvatske, sinolozi koji bi doprinosili uspješnosti gospodarskih aktivnosti s kineskim partnerima, ali i razumijevanju globalnih ekonomskih trendova u kojima Kina ima ključnu ulogu.

„O transformaciji stvari“

Međutim, gledajući unutarnje prilike na samoj Katedri za sinologiju, moglo bi se ustvrditi da se redovni studij otvorio pravovremeno, tek kad je ostvario uvjete i čvrste temelje za buduću gradnju. Ovdje ću iskoristiti priliku da izložim te unutarnje transformativne procese u povijesnom presjeku. Prvi su kineski lektori održavali nastavu iz kineskog jezika još od sedamdesetih godina prošlog stoljeća i time udarili temelj ustrojavanju Slobodnog studija sinologije koji je pridružen Odsjeku za indologiju i dalekoistočne studije, a prvu je generaciju studenata upisao akademske godine 2004./2005. Ovaj trogodišnji studij sinologije nudio se studentima petog semestra ili diplomantima sveučilišnog programa. Za predstojnika Katedre za sinologiju izabran je akademik Mislav Ježić, pročelnik Odsjeka za indologiju i dalekoistočne studije. Osim prof. Ježića koji je, iako indolog, bio *spiritus movens* zagrebačke sinologije, u samoj formaciji studija važnu je ulogu imala i prof. dr. sc. Zdravka Matišić, koja je svoj projekt Kulturno-povijesne veze između Indije i Hrvatske² proširila sinološkim istraživanjem (pa tako i zapošljavanje znanstvene novakinje, potpisnice ovih redaka) te vodila Bibliothecu Orientalicu koja je objavljivala priloge iz kineske književnosti i filozofije.³

Prve su se godine na Katedri poučavali samo jezični kolegiji koje je izvodilo dvoje kineskih lektora koje je osigurao Centar za jezično obrazovanje i suradnju pri Ministarstvu obrazovanja Narodne Republike Kine (u to vrijeme Hanban).⁴ Ova podrška Veleposlanstva NR Kine i Centra traje u kontinuitetu i do danas.⁵ Godine 2006. na Katedri se počinje izvoditi i prvi teorijski kolegij Kineska kultura i civilizacija koji je počela predavati autorica ovih redaka, nakon povratka iz NR Kine s poslijediplomskog usavršavanja iz kineskog jezika i filozofije. Od akademske godine 2006./2007. u nastavi sudjeluju i pozvani profesori s Odsjeka za azijske i afričke studije Filozofskog fakulteta u Ljubljani, obogaćujući program s nastavom iz kineske filozofije i metodologije međukulturnih istraživanja (prof. dr. sc. Jana Rošker), kineske književnosti (izv. prof. dr. sc. Helena Motoh) te kineske

² Više informacija dostupno je na poveznici: http://zprojekti.mzos.hr/zprojektiold/prikaz_det.asp?ID=0130486. Pristup: 20. 6. 2024.

³ Matišić, Z., 2000; Rebac, M, Baković, Z. 2006; Merlin, B., 2012; Matišić, Z., 2012.

⁴ Center for Language Education and Cooperation (Hanban.) <http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/mainpage>. Pristup: 12. 6. 2024.

⁵ Iznimno, u vrijeme pandemije COVID-19, Centar nije osiguravao dolazak novoga lektora.

povijesti i razvoja kineskog pisma (prof. dr. sc. Mitja Saje). Godine 2015. potpisan je sporazum sa Sveučilištem u Ljubljani prema kojem studenti koji su završili Slobodni studij sinologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, uz polaganje razlike, u Ljubljani mogu nastaviti Jednopedmetni diplomski studij sinologije.

Kao asistent na kolegiju Povijest Kine na Katedri je pet godina nastavu održavao Krešimir Jurak, preuzevši nakon toga funkciju direktora Konfucijeva instituta u Hrvatskoj, dok je kao asistentica na kolegiju Kineska književnost četiri godine radila mr. sc. Karolina Švenčbir Bouzaza. Prvi sinološki doktorat na Filozofskom fakultetu, koji je ujedno i dvojni doktorat iz Orijentalnih jezika i kulture sa Sveučilištem u Gentu, obranjen je 2013. godine (Buljan, *Elements of the Syncretist Tradition in the Chunqiu Fanlu's Chapters on the Theory of Rulership*).⁶ Godine 2014. Katedri se pridružuje Ivana Gubić koja 2021. godine brani doktorsku disertaciju o predmodernim kulturnim vezama Kine i Koreje (*Conversations in Hong Taeyong's Records of Travel to Beijing 1765–1766*) na Sveučilištu u Bochumu u Njemačkoj.⁷ Godine 2023. Katedra dobiva znatno kadrovsko pojačanje s Mojcom Pretnar koja dolazi na radno mjesto docentice. Tek tada, ostvaren je formalni uvjet za osnivanje studija prema kojem pedeset posto nastavnika na Katedri treba biti u znanstveno-nastavnim zvanjima. Iste godine studij dobiva službenu akreditaciju Agencije za znanost i visoko obrazovanje Republike Hrvatske. Od akademske godine 2024./2025. izvodit će se kao dvopedmetni redovni prijediplomski i diplomski studij. I dok se o redovnom studiju sinologije govori kao o „novome početku“, čini mi se prikladnije govoriti u terminima „transformacije“ i „akumulacije“, inače bliskim klasičnim kineskim daoističkim i konfucijanskim filozofima.⁸ Kolegiji koji su se formirali tijekom slobodnoga studija nastavit će se i u redovnome obliku, uz dodatak novih kolegija. Studij je, tako, rezultat dvadesetogodišnje akumulacije znanja, iskustava, istraživanja i zajedničkog postignuća svih onih koji su podržali i pomogli razvoj Sinologije na našem fakultetu.

„Sinologija“ ili „kineski studiji“?

Prilikom odlučivanja naziva studija razmatrale su se dvije mogućnosti: „sinologija“ ili „kineski studiji.“ „Sinologija“ (*han xue*) je u svojim začecima bila filološka struka orijentirana na proučavanje starih kineskih tekstova napisanih na

⁶ <https://biblio.ugent.be/publication/4147095>. Pristup: 20.6.2024.

⁷ <https://hss-opus.ub.ruhr-uni-bochum.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/10467>. Pristup: 20. 6. 2024.

⁸ Izraz „transformacija stvari“ dolazi od kineskog filozofa Zhuangzija. Vidjeti u: *ICS Zhuangzi: 2/7/23* Ideju akumulacije je razradio klasični kineski filozof Xunzi, a kasnije postaje temelj za evaluaciju postignuća kineskih službenika.

starokineskom jeziku.⁹ S vremenom, njezino se područje širi pa označuje interdisciplinarni pristup kineskoj tematici, koji uključuje i povijest, arheologiju, književnost, filozofiju, znanost o jeziku itd. „Kineski studiji“ (*zhong guo xue*), čiji je pionir bio John King Fairbank, nastali su u SAD-u i u početku ih je sponzorirao proračun za obranu SAD-a u svrhu prikupljanja informacija o neprijateljskim zemljama.¹⁰ Kineski studiji danas su usmjereni na aktualna pitanja u Kini i uglavnom su u područjima sociologije, politike, ekonomije i antropologije.¹¹ U tu svrhu djeluju centri za kineske studije na mnogim sveučilištima u svijetu, a primjer takvog centra u Hrvatskoj je CroAsia institut.¹² I treće, postoje kineski studiji koji se poučavaju u Kini koji su ekvivalent sinologiji i koji se zovu „kineski nacionalni studiji“ (*guo xue*). Predmet proučavanja ne treba dijeliti prema zapadnim disciplinama, već prema tradicionalnim kategorijama klasi (jing), povijest (shi), djela učitelja (zi) i kronike (ji).

Program redovnog studija sinologije osmišljen je tako da kralježnicu čine jezične vježbe iz kineskoga jezika, no osim učenja samog jezika učiti će se i o jeziku, a kineskoj tematici pristupati će se interdisciplinarno, koristeći spoznaje i metode arheologije, povijesti, filozofije, znanosti o književnosti, antropologije, ekonomije, lingvistike itd. Predmet poučavanja nije limitiran samo na suvremenu Kinu, već se velika pažnja posvećuje tradiciji bez koje je kineska suvremenost nerazumljiva.¹³ Naime, nakon pada carstva 1911. godine, Kina svoju modernost razvija u kritičkom odmakom spram vlastite tradicije, o čemu svjedoči niz pokreta i kampanja u dvadesetome stoljeću, primjerice Pokret četvrtog svibnja te kampanja „Kritika Konfucija“ (*pi kong*) u vrijeme Kulturne revolucije. Ipak, zadnjih nekoliko desetljeća svjedočimo ponovnom prigrljivanju vlastite tradicije u svim segmentima društva, od obrazovanja do međunarodnog političkog diskursa.¹⁴ Taj fenomen pokazuje opravdanost tumačenja kineske suvremenosti kroz prizmu

⁹ Početke sinologije možemo pratiti od 1600. godine, otkad su Europljani počeli izučavati Kinu.

¹⁰ Važno je spomenuti da je u to doba postojala i „sovjetska“ sinologija, a „kangaku“ kao vrsta „kineskih studija“ u Japanu postoji od 19 st.

¹¹ Ronghua Wang. *China Studies versus Sinology*. https://www.academia.edu/5987935/China_Studies_versus_Sinology. Pristup: 12.6.2024

¹² Na stranicama CroAsia Instituta stoji: „The CAI focuses on a wide area of research regarding the multidimensional relations between Croatia, China, Southeast Europe and Asia. By providing various analyses of different aspects of relations, offering fresh outlook on daily events, connecting people, contributing in the exchange of knowledge, educating experts, scholars, students and the general public, the CAI strives to create a continuously growing professional interdisciplinary base of knowledge, necessary to facilitate more effective and efficient communication between Croatia, China, the Southeast Europe and Asia.“ <https://www.croasia.hr/>. Pristup: 12.6.2024.

¹³ Više o programu prijediplomskog studija vidjeti na: https://sinologija.ffzg.unizg.hr/?page_id=855. Pristup: 16.6.2024.

¹⁴ Tako su u kinesku viziju svjetskog poretka ugrađeni konfucijanski elementi, kao što su „veliko jedinstvo“, „harmonija“, „simfonija“ te „zajednica čovječanstva dijeljene sudbine“ (20. kongres Komunističke partije Kine) Tekst izvješća 20. nacionalnog kongresa Komunističke partije Kine nalazi se na: http://my.china-embassy.gov.cn/eng/zgxw/202210/t20221026_10792358.htm. Pristup: 10.3.2024.

njene tradicije. Zbog važnosti koja se pridaje povijesnom pristupu te proučavanju jezika kao takvoga, odabran je naziv studija „sinologija.“

Wenhua

Govoreći o kineskom jeziku i kulturi kao temelju studija, zanimljivo je sagledati značenje i konotacije termina „kultura“ na kineskom jeziku. Riječ „kultura“ nije postojala na kineskom jeziku do kraja 19. stoljeća. Prevedena je na kineski jezik (preko japanskog) kao *wenhua*. Ova se riječ može razdijeliti na dva dijela: *wen* i *hua*. *Wen* znači „uzorak,“ „zapis,“ „pismo,“ a *hua* znači „transformacija.“ *Wenhua* znači transformaciju putem (kineske) pisane riječi, putem onoga što je zapisano. Temeljna ideja je da se osoba može kultivirati kroz pisanu riječ, u skladu s prirodom. Kultura je, dakle, nešto transformativno, što omogućuje postignuće harmonije između sebe, drugih bića i prirode. Tako shvaćeno, učenje i proučavanje kineskog jezika i kulture je put samokultiviranja, a epistemološki i etički ishod toga procesa je transformiranje vlastitoga bića i postizanja sklada sa svijetom kao takvim.

Kad nema *dottorea*

Iako je studij egzistirao tek u slobodnom obliku, Katedra za sinologiju postala je postaja za znanstvena istraživanja, ali i prevoditeljske projekte. Prevodilački proboj u velikom je stilu započela Karolina Švencir Bouzaza, tada u zvanju asistentice na Katedri za sinologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Prevela je dva kapitalna djela dobitnika Nobelove nagrade za književnost 2012. Godine, Mo Yana, pisca „halucinatornog realizama“ – romane *Promjena* i *Žabe*. Njezini prijevodi odraz su vrsnog vladanja jezikom te poznavanja specifičnih kulturoloških referenci. Katarina Pender, etablirana prevoditeljica s talijanskog jezika, koja je završila slobodni studij sinologije, prevela je znanstveno fantastične romane *Mračna šuma* i *Kraj smrti* Liu Cixina te roman *Lutalice* Hao Jingfang. Što se pak tiče poezije, Dinko Telećan – i sam pjesnik, putopisac, nagrađivani prevoditelj te nekadašnji student Slobodnog studija sinologije – objavio je već dvije zbirke prijevoda, *Orlov pogreb* čiji je autor Jidi Majia te *Prerušena povijest* autora Xi Chuana. Dr. sc. Ivana Gubić s Katedre za sinologiju i Lucija Čurić prevele su zbirku *Susjedstvo u oblacima: Antologija suvremenoga kineskog pjesništva* koju je priredila Ye Yanbin. U toj antologiji predstavljeni su autori rođeni u prvoj polovici 20. stoljeća, a plod je važne suradnje između Hrvatskog i Kineskog društva pisaca, te višegodišnjih susreta uživo i želje za međusobnim čitanjem kineskih i hrvatskih pjesnika u Hrvatskoj i Kini.¹⁵

¹⁵ S druge strane, Kinesko društvo pisaca objavilo je prijevod knjige *Antologija novijega hrvatskoga pjesništva*, koju je uredio Ervin Jahić.

Kao što Ivana Peruško napominje u uvodniku tematskoga broja *Književne smotre* posvećenog književnom prevođenju (2023), prevođenje pred prevoditelja ponekad postavlja niz složenih pitanja i nemogućih dvojbi. Tada se pokazuje važnost tradicije na koju se prevoditelj nastavlja i izvora koji može konzultirati. Stoga, Katarina Penđer ističe sljedeće: „U Hrvatskoj je najveći problem to što, za razliku od nama bliskih jezika, nemamo nikakvu tradiciju prevođenja s kineskog na koju bismo se mogli nadovezati. Kineski nije talijanski, da imaš npr. *dottore*, i onda znaš kako su to drugi preveli.“¹⁶ Što se tiče klasičnih djela, pisanih na starokineskom jeziku, situacija je još složenija jer se često radi o tekstovima koji su oštećeni, krnji, s greškama u prijepisu koje su se prenosile kroz povijest. Tad je prvi zadatak sakupiti razne rukopisne inačice teksta sačuvane u dobro opremljenim sinološkim knjižnicama te ih usporediti u potrazi za autentičnom verzijom, a prijevod slijedi tek kada je zgotovljena filološka rekonstrukcija teksta. Dodatni se problem javlja kad tekstualna analiza pokaže da je tekst kompozitan, tj. djelo više autora, pri čemu isti termin dobiva različite konotacije i značenje.¹⁷ S ovakvim sam se nedoumicama i sama susrela prilikom prevođenja pet poglavlja djela *Raskošna rosa Prolječnih i jesenskih anala* – jednog od ključnih kineskih prijemodernih tekstova koje sam objavila u monografiji *On Maintaining Power: The Theory of Rulership in Chapters 18–22 of the Luxuriant Dew of the Spring and Autumn Annals*.¹⁸

Tematski blok

Na kraju bih se voljela kratko osvrnuti na prvi dio sinoloških rasprava, odnosno na prvi dio tematskoga bloka „O transformaciji stvari“. S obzirom na to da je povod bio osnivanje studija sinologije, on donosi radove nastavnika te nekadašnjih studenata slobodnog studija sinologije. Blok otvara rad o povijesnom presjeku hrvatskih istraživanja i znanja o Kini tijekom prošlog stoljeća. Autor rada nekadašnji je student sinologije Ivica Bakota, sada već izvanredni profesor sa Sveučilišta Capital Normal u Pekingu. Bakota pristupa temi u maniri pravog „arhivskog moljca“, vrijedno sakupljajući, organizirajući i kontekstualizirajući „iskopane“ podatke koje potom postavlja u lentu vremena. Imajući u fokusu promjene u narativu i agendi, kao i razvoj tema, Bakota detektira pet razdoblja

¹⁶ Kreho, D. *Ogromni prostori slobode: O prevođenju s kineskog jezika*. <https://booksa.hr/razgovori/intervju/ogromni-prostori-slobode-o-prevođenju-s-kineskog-jezika>. Pristup: 20.6.2024.

¹⁷ Zbog njihove je složenosti i zahtjevnosti za prevođenje nemali broj važnih tekstova iz kineske povijesti ostao nepreveden niti na jedan nekineski jezik.

¹⁸ Također, i kritički prijevod jednog poglavlja je objavljen u časopisu *Monumenta Serica*. Usp. Buljan, 2016; Buljan 2012.

hrvatsko-kineskih odnosa: prije Prvoga svjetskog rata; između dva svjetska rata; hladnoratovsko razdoblje; poslije 1991. i, sadašnje razdoblje koje počinje drugim desetljećem 21. stoljeća. Rad donosi i najcjelovitiji popis knjiga, monografija i prijevoda tekstova koji su vezani za Kinu a koji su objavljeni u Hrvatskoj u posljednjih sto godina, što ga čini referentnim radom za daljnja istraživanja o Kini i njenoj kulturi u Hrvatskoj.

Doc. dr. sc. Mojca Pretnar, koja je doktorirala iz područja kineskog jezika i književnosti na Nacionalnom Sveučilištu Cheng Kung, istražuje kako se razvijalo i mijenjalo značenje slike „ljuljačke“ u kineskoj poeziji i kulturi. Autorica istražuje korištenje ljuljačke kao metafore u poeziji dinastija Tang (618–907) i Song (960–1279), s posebnim naglaskom na poeziju dinastije Song, gdje slika ljuljačke doseže svoj vrhunac te se koristi kao personifikacija žena. Studija istražuje razlike u prikazu ljuljačke u poeziji koju su pisali muškarci i žene, ističući kako je ljuljačka, unatoč različitim interpretacijama, ostala simbol ženskog žaljenja. Slika ljuljačke u kineskoj poeziji nije bila predmetom cjelovitog istraživanja, što članak čini prilično inovativnim. Zasnivajući analizu na teoriji konceptualne metafore (Lakoff, Kövecses), rad ukazuje na jedan od mogućih, vrlo efikasnih pristupa u istraživanju i razumijevanju značenja i određenih kulturno-specifičnih aspekata kineske kulture. Na koncu, zahvaljujem se autorima na prinosima, recenzentima na konstruktivnim primjedbama, a uredništvu *Književne smotre* što nam je pružilo svesrdnu podršku da ostvarimo prvi dio tematskog bloka te da najesen dovršimo i drugi tematski blok. Stoga ću završiti ovaj uvodnik rečenicom iz zbirke Konfucijevih izreka *Analekti*: Nije put taj koji širi čovjeka, čovjek je taj koji širi put(eve) (人能弘道，非道弘人).¹⁹

Ivana BULJAN
Predstojnica Katedre za sinologiju

LITERATURA

- Baković, Z.; Rebac, M. (ur.) 2006. *Wu Xiaoming, Filozofija i zhexue. Put k drugome i natrag*. Zagreb: Bibliotheca Orientalica.
- Buljan, I. 2013. *Elements of the Syncretist Tradition in the Chunqiu Fanlu's Chapters on the Theory of Rulership*. Zagreb, Croatia ; Ghent, Belgium: University of Zagreb. Faculty of Humanities and Social Sciences ; Ghent University. Faculty of Arts and Philosophy. <https://biblio.ugent.be/publication/4147095>. Pristup: 20.06.2024.
- Buljan, I. 2021. *On Maintaining Power. The Theory of Rulership in. Chapters 18–22 of the Luxuriant Dew of the Spring and Autumn Annals*. Zagreb: FF press.

¹⁹ *ICS Lunyu* 15.29/44/3

„O transformaciji stvari“ (sinološke rasprave – 1. dio)

- Buljan, I. 2016. *Bao wei quan*” 保位權: Chapter 20 of the *Chunqiu fanlu* 春秋繁露. U: “Monumenta Serica“, Vol. 64. Str. 73–100.
- Buljan, I. 2012. *Chapter 18 of the Luxuriant Dew of the Spring and Autumn Annals: Separation and Union with the Root*. U: Matišić, Z. (ur.), *Hrvatske Indije* 3, Zagreb: Bibliotheca Orientalica. Str. 203–241.
- Crnolatac-Janjić, V. 2005. *Kina i Tibet u riječi i misli*. U: ”Književna smotra”, 7(2005) br. 138(4). Str. 3–145.
- Gubić, I. *Conversations in Hong Taeyong's records of travel to Beijing 1765-1766*. Ruhr-Universität Bochum, Fakultät für Ostasienwissenschaften. <https://hss-opus.ub.ruhr-uni-bochum.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/10467>. Pristup: 20.06.2024.
- Hao Jingfang. 2023. *Lutalice*. Zagreb: Vuković i Runjić.
- Jahić, E. 2020. *Antologija novijega hrvatskoga pjesništva*. Zagreb: Kuća pisaca.
- Jidi Majia. 2019. *Orlov pogreb*. Sandorf, Zagreb.
- Kreho, D. *Ogromni prostori slobode: O prevođenju s kineskog jezika*. <https://booksa.hr/razgovori/intervju/ogromni-prostori-slobode-o-prevođenju-s-kineskog-jezika>. Pristup: 20. 06. 2024.
- Lau, D.C.; Ho Che Wah; Chen Fong Ching. 1995. *A Concordance to the Lunyu* (論語逐字索引), *ICS series*. Hong Kong: Commercial Press.
- Lau, D.C.; Wah, Ho Che; Chen Fong Ching. 2000. *A Concordance to the Zhuangzi* (莊子逐字索引), *ICS series*. Hong Kong: Commercial Press.
- Lau, D.C.; Wah Ho Che; Chen Fong Ching. 1996. *ICS A Concordance to the Xunzi* (荀子逐字索引). Hong Kong: Commercial Press.
- Liu Cixin. 2024. *Mračna šuma*. Zagreb: Vuković i Runjić.
- Liu Cixin. 2024. *Kraj smrti*. Zagreb: Vuković i Runjić.
- Matišić, Z. 2000. *Trava od srca, Hrvatske Indije* 2. Zagreb: Bibliotheca Orientalica.
- Matišić, Z. 2012. *Hrvatske Indije* 3. Zagreb: Bibliotheca Orientalica.
- Merlin, B. 2012. *Nedosanjana Kina I*. Zagreb: Bibliotheca Orientalica.
- Mo Yan. 2012. *Promjena*. Zagreb: Fraktura.
- Mo Yan. 2016. *Žabe*. Zagreb: Fraktura.
- Wang Ronghua. *China Studies versus Sinology*. https://www.academia.edu/5987935/China_Studies_versus_Sinology. Pristup: 12.6.2024.
- Wu Xiaoming. *Filozofija i Zhexue : Put k drugome i natrag*. Zagreb: Bibliotheca Orientalica.
- Ye Yanbin. 2017. *Susjedstvo u oblacima. Antologija suvremenoga kineskog pjesništva*. Poezije Plus. Zagreb.

INTERNETSKI IZVORI

- <http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/mainpage>. Pristup: 20.6.2024.
- <https://www.croasia.hr/>. Pristup: 20.6.2024.
- https://sinologija.ffzg.unizg.hr/?page_id=855. Pristup: 16.6.2024
- http://my.china-embassy.gov.cn/eng/zgxw/202210/t20221026_10792358.htm. Pristup: 20.6.2024.
- http://zprojekti.mzos.hr/zprojektiold/prikaz_det.asp?ID=0130486-. Pristup: 20.6.2024.